

การส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

THE ENCOURAGEMENT OF ARCHAEOLOGICAL SITE CONSERVATION OF THE SANGHA IN MUEANG DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE

พระปีย์วัฒน์ อินทปญโญ

วัดเกาะลอย จังหวัดราชบุรี

E-mail: mmm_2527@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เพื่อศึกษาการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถาน เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ และศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี พบว่า การส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถาน ภาพรวม อยู่ระดับมาก ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ปัญหาและอุปสรรค คือ ขาดบุคลากร ขาดงบประมาณ ดังนั้น ควรรณรงค์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาโบราณสถาน ร่วมกับทางวัด ควรรณรงค์ให้พุทธศาสนิกชนร่วมบริจาคทรัพย์เพื่อการบูรณะโบราณสถาน

คำสำคัญ: การส่งเสริม; การอนุรักษ์โบราณสถาน; คณะสงฆ์

Abstract

This article was to study the encouragement of archaeological site conservation, to compare the monk's opinion and to study the problems, obstacles and suggestions of the encouragement of archaeological site conservation of the Sangha in Mueang district, Ratchaburi province, using Mixed Methods. Findings were the encouragement of archaeological site conservation showed that overall at high level. The person factors for example, age, year of monkhood, general education background influenced the opinions on encouraging archaeological site conservation to have statistically significant differences in overall at 0.01 levels. Problems and obstacles were that lack of personal and lack of budget. Further, that temples should arrange the site conservation campaign to encourage lay persons to participate in archaeological site preservation and donate money for archaeological site restoration.

Keywords: Encouragement; Archaeological Site Conservation; The Sangha

บทนำ

โบราณสถานเป็นอาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มีความเก่าแก่ ที่มนุษย์สร้างขึ้น มีประวัติความเป็นมาที่เป็นประโยชน์ทางด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือมีร่องรอยกิจกรรมของมนุษย์ปรากฏอยู่ (กรมศิลปากร, 2553) โบราณสถานเป็นทรัพย์สินสมบัติทางวัฒนธรรมของคนรุ่นก่อนที่ตกทอดมาให้คนรุ่นหลัง (สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร, 2550) นับเป็นมรดกอันสำคัญที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ให้กับแผ่นดิน อันแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองในยุคนั้น โบราณสถานจึงมีความสำคัญต่อท้องถิ่นและประเทศชาติอย่างยิ่ง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และการเมืองการปกครอง โบราณสถานมีคุณค่าสมควรแก่การเอาใจใส่ดูแลรักษาไว้เป็นมรดกสำหรับคนรุ่นหลังให้ได้สัมผัสและชื่นชมความสำคัญในคุณค่า ซึ่งมีได้อยู่ที่การตีราคาเป็นมูลค่า หากแต่อยู่ที่ไม่อาจหาสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจและความภาคภูมิใจอื่นทดแทนได้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544)

ราชบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางของประเทศไทย และจากการศึกษาและชุดค้นของนักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี พบว่า ดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำแม่กลองแห่งนี้เป็นที่อยู่อาศัยของคนหลายยุคหลายสมัย และมีความรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีต จากหลักฐานทางโบราณสถานและโบราณวัตถุ ทำให้เชื่อได้ว่ามีผู้คนตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้ตั้งแต่ยุคหินกลาง ตลอดจนถึงค้นพบเมืองโบราณสมัยทวารวดีที่อำเภอเมืองราชบุรี เช่น เศียรพระพุทธรูปสมัยโบราณต่าง ๆ ซึ่งหลักฐานต่าง ๆ เหล่านี้ได้ตั้งแสดงที่ “พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ราชบุรี”

อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์ผู้จำพรรษาในวัดแต่ละแห่งนั้น นอกเหนือจากบทบาทหน้าที่ต่อชุมชนทางด้านศาสนกิจและพิธีกรรมแล้ว ยังมีบทบาทด้านส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมอีกด้วย เพราะสมบัติทรัพย์สินภายในวัดหลายอย่างเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางวิชาการและวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งคณะสงฆ์ได้ดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดี เมื่อเกิดความเสื่อมโทรมลงก็ได้ทำการบูรณะซ่อมแซม รวมทั้งได้ให้ความร่วมมือแก่เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถานอีกด้วย แต่ปัญหาที่ปรากฏ คือ พระสงฆ์ยังขาดความรู้เฉพาะทางเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน (พระมหาญาณวัฒน์ รัตวฑฒโน, 2548)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวนี้ ประกอบกับ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี” เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเป็นข้อมูลทางวิชาการสำหรับพัฒนาการดำเนินงานตามภารกิจด้านการสาธารณูปการของคณะสงฆ์ สืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสานวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณกำหนดการวิจัยเชิงสำรวจเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ (มหานิกาย) ในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี จำนวน 429 รูป คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (สุรวิทย์ ศิริโกศาภิรมย์, 2546) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 207 รูป เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 7 รูป เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับความคาดหวังของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคาดหวังของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยรวม

(n=207)

การส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์	ระดับความคาดหวัง		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
ด้านการสงวนรักษา	4.39	0.388	มาก
ด้านการบูรณะ	4.34	0.411	มาก
ด้านปฏิสังขรณ์	4.32	0.421	มาก
ด้านเสริมความมั่นคงแข็งแรง	4.42	0.393	มาก
โดยรวม	4.37	0.352	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า พระสงฆ์มีความคาดหวังต่อพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.37$, S.D.=0.352) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านเสริมความมั่นคงแข็งแรง ด้านการสงวนรักษา ด้านการบูรณะ และด้านปฏิสังขรณ์ ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 สรุปผลการเปรียบเทียบระดับความคาดหวังที่มีต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ปัจจัยส่วนบุคคล	F-test	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
			การวิจัย	ยอมรับ
อายุ	4.630**	0.001	✓	ปฏิเสธ
พรรษา	5.741**	0.004	✓	ปฏิเสธ
วุฒิการศึกษาสามัญ	21.798	0.000	✓	ปฏิเสธ
วุฒิการศึกษานักธรรม	3.652*	0.013	✓	ปฏิเสธ

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบพบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญวุฒิการศึกษานักธรรม ต่างกัน มีความคาดหวังต่อพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ตารางที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

การอนุรักษ์โบราณสถาน	ปัญหา-อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
ด้านการสงวนรักษา	บางวัดขาดบุคลากรสงฆ์ในการดูแลรักษาโบราณสถานหรือมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ	รณรงค์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาโบราณสถานร่วมกับทางวัด
ด้านการบูรณะ	ขาดงบประมาณสนับสนุนในการบูรณะ	เปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนร่วมบริจาคทรัพย์เพื่อการบูรณะโบราณสถาน
ด้านปฏิสังขรณ์	บางวัดไม่มีกองทุนสำหรับการปฏิสังขรณ์โบราณสถาน	รณรงค์ให้ทุกวัดที่มีโบราณสถานตั้งอยู่ในพื้นที่ได้จัดตั้งกองทุนเพื่อการปฏิสังขรณ์โบราณสถานเป็นการเร่งด่วน

ตารางที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี (ต่อ)

การอนุรักษ์ โบราณสถาน	ปัญหา-อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
ด้านเสริมความมั่นคง แข็งแรง	บางวัดไม่ดูแลโบราณสถานให้ มั่นคงแข็งแรงด้วยเข้าใจผิดว่าเป็น หน้าที่กรมศิลปากรเท่านั้น	ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ด้าน โบราณสถานและโบราณวัตถุ แก่พระภิกษุและสามเณรให้ มากยิ่งขึ้น

จากตารางที่ 3 พบว่า พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม การส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ตามข้อเสนอแนะดังนี้

ด้านการสงวนรักษา คือ 1) บางวัดขาดบุคลากรสงฆ์ในการดูแลรักษาโบราณสถานหรือมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ 2) รณรงคิให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาโบราณสถานร่วมกับทางวัด

ด้านการบูรณะ คือ 1) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการบูรณะ 2) เปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนร่วมบริจาคทรัพย์เพื่อการบูรณะโบราณสถาน

ด้านวิสัยทัศน์ คือ 1) บางวัดไม่มีกองทุนสำหรับการปฏิสังขรณ์โบราณสถาน 2) รณรงคิให้ทุกวัดที่มีโบราณ-สถานตั้งอยู่ในพื้นที่ได้จัดตั้งกองทุนเพื่อการปฏิสังขรณ์โบราณสถานเป็นการเร่งด่วน

ด้านบุคลิกภาพ คือ 1) บางวัดไม่ดูแลโบราณสถานให้มั่นคงแข็งแรงด้วยเข้าใจผิดว่าเป็นหน้าที่กรมศิลปากรเท่านั้น 2) ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุแก่พระภิกษุและสามเณรให้มากยิ่งขึ้น

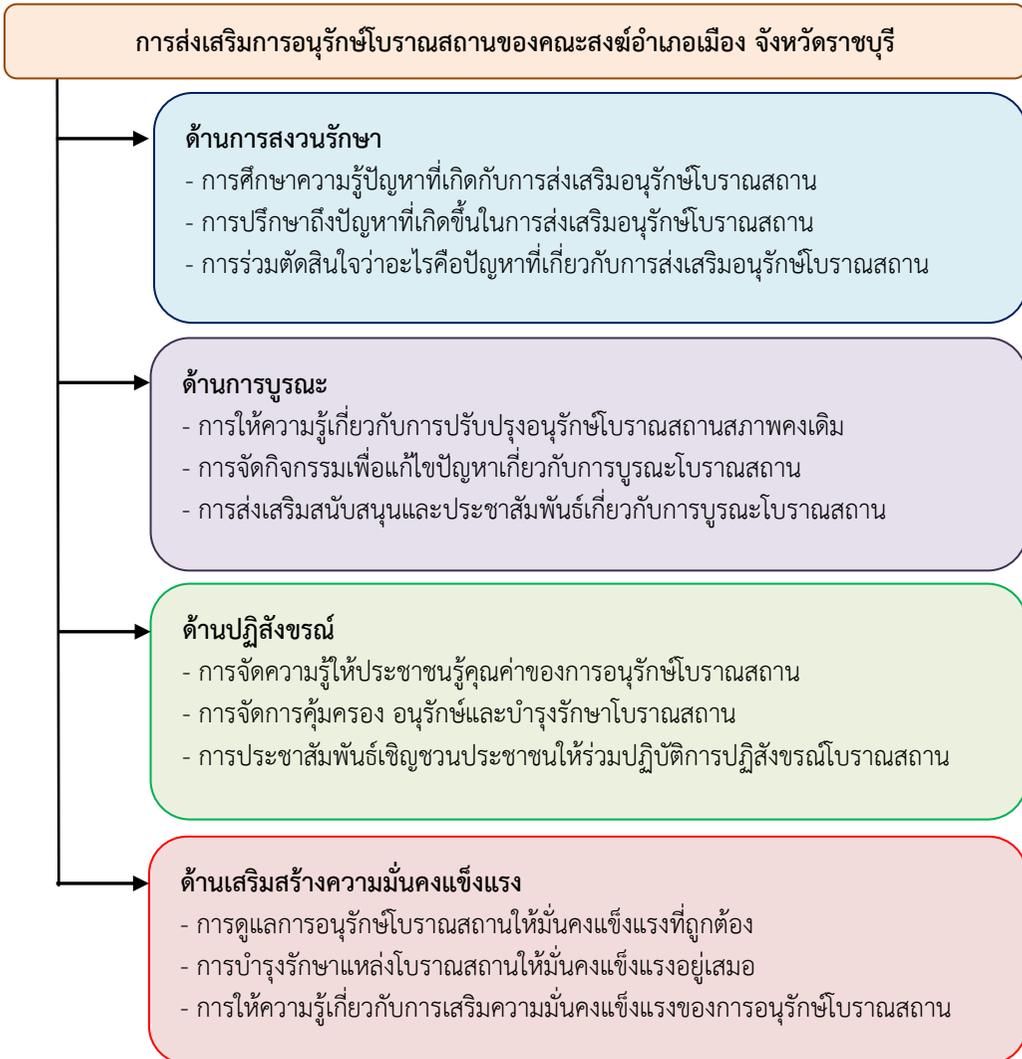
อภิปรายผลการวิจัย

สภาพการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี มีการอนุรักษ์โบราณสถานโดยครอบคลุมภารกิจทุกด้านของการอนุรักษ์ ซึ่งประกอบด้วย การสงวน การรักษา การบูรณะ และการปฏิสังขรณ์ ซึ่งทุก ๆ ภารกิจล้วนมีเป้าหมายเพื่อดูแลรักษาและป้องกันศาสนสถานซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของศาสนสถานนั้นเป็นประโยชน์ทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ ในรูปแบบของโบราณสถาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดเกษม จตีสมนฺโน (2554) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ โดยฐานะผู้นำจิตวิญญาณของชุมชน เกิดเนื่องจากความเป็นผู้มีพื้นฐานทางจิตใจที่รักการทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม และชอบเสียสละ ดังนี้ เมื่อพระสงฆ์ได้ออกจุดดงค์ไปในพื้นที่ต่าง ๆ จึงปลูกเร้าพื้นฐานทางจิตใจและพยายามผลักดันให้เกิดการพัฒนาชนบท

เพื่อประโยชน์สุขของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนทร เพชรทอง (2548) ได้วิจัยเรื่อง “มาตรการทางกฎหมายในการรักษา คุ่มครองโบราณสถาน ตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504” ผลการวิจัยพบว่า กรมศิลปากรเป็นองค์กรภาครัฐเพียงหน่วยงานเดียวที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์และคุ้มครองโบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งโบราณคดี มีหน้าที่บังคับการให้เป็นไปตามมาตรการทางกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขึ้นทะเบียนมรดกวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งไม่อาจดำเนินการได้ทั่วถึงครบทุกพื้นที่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระ เปล่งรัศมี (2543) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์โบราณสถาน ในจังหวัดเชียงราย” ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมที่พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุดในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ คือ การให้ความร่วมมือต่อหน่วยงานที่มาทำการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ส่วนบทบาทที่กระทำน้อยที่สุดคือการเข้าร่วมเป็นสมาชิกหรือกรรมการชมรมหรือกลุ่มเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภชัย สนธิรักษ์ (2549) ได้วิจัยเรื่อง “ศักยภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถานในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าพระดู่ อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ (2550) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดในกรุงเทพฯ” ผลการวิจัยพบว่า ศาสนสถานมีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ ศาสนสถาน ดังกล่าวยังมีความสำคัญในแง่เป็นสิ่งแสดงถึงความศรัทธา แสดงประวัติศาสตร์และบริบทความเชื่อของคนในช่วงเวลาของการสร้างศาสนสถานด้วย นักท่องเที่ยวชาวไทยจะเข้ามาทัศนศึกษา เพื่อเป้าหมายทางศาสนา ส่วนนักท่องเที่ยวต่างประเทศจะเข้ามาทัศนศึกษาเพื่อแสวงหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและความเชื่อของคนไทยในอดีตและคนไทยในปัจจุบัน ซึ่งศาสนสถานจะสะท้อนมิติทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของคนไทยได้อย่างดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สาลี แก้วตาทิพย์ (2550) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุดในด้านการดูแลทำความสะอาดโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีอยู่ในวัด และบทบาทที่พระสงฆ์ปฏิบัติน้อยที่สุดคือการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการป้องกันและการอนุรักษ์แก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้ มีข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ ควรเป็นหน้าที่รับผิดชอบของทุกฝ่ายทั้งพระสงฆ์ ประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จีรพรรณ นกเอี้ยงทอง, สมใจ เกาต์วง และสุทิศ ไพบูลย์ วัฒนกิจ (2560) ได้วิจัยเรื่อง “การออกแบบสารสนเทศเพื่อการจัดการองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า การออกแบบสารสนเทศเพื่อการจัดการพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเป็นกระบวนการที่สามารถใช้เป็นแหล่งเผยแพร่เพื่อการศึกษาการเรียนรู้เรื่ององค์พระปฐมเจดีย์ ต่อไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประพันธ์ กุลวินิจฉัย (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์พระพุทธรูปในฐานะปูชนียวัตถุของชาวพุทธสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช” จาก

ผลการวิจัยพบว่า ประติมากรรม เจดีย์ พระปฎิมา มีขึ้นภายหลังพระปรีณิพพานหลายร้อยปี โดยพระพุทธรูปในลังกาได้รับจากอินเดีย อย่างไรก็ตาม คำว่ารูปปฏิมาและพระปฎิมาไม่ใช่พระพุทธรูป แต่เป็นพระเจดีย์คือรตนะที่เสมอด้วยพระตถาคต

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 การส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

การส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย ด้านการสงวนรักษา ได้แก่ การศึกษาความรู้ปัญหาที่เกิดกับการส่งเสริมอนุรักษ์โบราณสถาน การปรึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมอนุรักษ์โบราณสถาน และการร่วมตัดสินใจว่าจะอะไรคือปัญหาที่เกี่ยวกับการส่งเสริมอนุรักษ์โบราณสถาน ด้านการบูรณะ ได้แก่ การให้ความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุง

อนุรักษ์โบราณสถานสภาพคงเดิม การจัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการบูรณะโบราณสถาน และการส่งเสริมสนับสนุนและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการบูรณะโบราณสถาน ด้านปฏิสังขรณ์ ได้แก่ การจัดความรู้ให้ประชาชนรู้คุณค่าของการอนุรักษ์โบราณสถาน การจัดการคุ้มครอง อนุรักษ์และบำรุงรักษาโบราณสถาน และการประชาสัมพันธ์เชิญชวนประชาชนให้ร่วมปฏิบัติในการปฏิสังขรณ์โบราณสถาน ด้านเสริมความมั่นคงแข็งแรง ได้แก่ การดูแลการอนุรักษ์โบราณสถานให้มั่นคงแข็งแรงที่ถูกต้อง การบำรุงรักษาแหล่งโบราณสถานให้มั่นคงแข็งแรงอยู่เสมอ และการให้ความรู้เกี่ยวกับการเสริมความมั่นคงแข็งแรงของการอนุรักษ์โบราณสถาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) คณะสงฆ์อำเภอเมืองราชบุรี ควรร่วมมือกับ สำนักโบราณสถานราชบุรีที่ ๑ ในการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานแก่พระสังฆาธิการทุกระดับเป็นประจำทุกปี
- 2) คณะสงฆ์อำเภอเมืองราชบุรี ควรร่วมมือกับ สำนักโบราณสถานราชบุรีที่ ๑ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ในการจัดทำคู่มือการอนุรักษ์โบราณสถานจังหวัดราชบุรีสำหรับพระสงฆ์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) วัดสุวรรณรงค์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาโบราณสถานร่วมกับทางวัด
- 2) วัดสุวรรณรงค์ให้พุทธศาสนิกชนร่วมบริจาคทรัพย์เพื่อการบูรณะโบราณสถาน
- 3) วัดสุวรรณรงค์ให้ทุกวัดที่มีโบราณสถาน ได้จัดตั้งกองทุนเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานโดยเร่งด่วน
- 4) วัดควรประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุแก่พระภิกษุและสามเณรให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์โบราณสถาน
2. ควรศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัด

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2553). *การอนุรักษ์โบราณสถาน: การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- _____. (2544). *คู่มือถวายความรู้แก่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมาพันธ์.

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2548). สถิติสำหรับงานวิจัย. กรุงเทพฯ: คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). คู่มือการจัดทัศนศึกษาสำหรับเยาวชน. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- จิรวรรณ นกเอี้ยงทอง, สมใจ เกาต์วง และสุทิศ ไพบูลย์วัฒนกิจ. (2560). การออกแบบสารสนเทศ เพื่อการจัดการองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม (รายงานการวิจัย). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ. (2550). ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัด ในกรุงเทพฯ (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดเกษม ชาติสมปนโน. (2554). บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเพชรพร โชติวิโร (2554). ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น: กรณีศึกษาวัดร่องเมิง จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาญาณวัฒน์ จตวฑฒโน. (2548). บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วีระ เปล่งรัศมี. (2543). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดเชียงราย (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศุภชัย สนธิรักษ์. (2549). ศักยภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถาน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าประตู อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สาลี แก้วดาทิพย์. (2550). บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร. (2550). แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับพระสงฆ์. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.
- สุนทร เพชรทอง. (2548). มาตรการทางกฎหมายในการรักษา คุ้มครองโบราณสถานตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.